

УДК 332.12:65.012.32

К.І. Оксенюк,

асистент, кафедра економіки та підприємництва, Луцький національний технічний університет

ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ НАРОЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Визначено типи стратегій нарощення потенціалу регіону. Вибір стратегії нарощення потенціалу регіону відбувається на основі рівня забезпеченості ресурсами, рівня та ефективності спеціалізації регіонів держави.

Certainly types of strategies of increase potential of region. The choice of strategy of increase of potential of region takes place on the basis of level of material well-being, level and efficiency of specialization of regions of the state, resources.

Ключові слова: стратегія, стратегічний потенціал, регіон

Вступ. Стратегія нарощення потенціалу регіону є основною складовою регіональної політики і передбачає вибір довготермінових напрямів розвитку регіону. Проте іноді стратегічний курс розвитку регіону суперечить вимогам короткотермінової необхідності, спотворюється під впливом бажання вирішити локальні завдання, які вимагають швидкого прийняття рішення. Тому всі пропозиції щодо виходу з кризових ситуацій мають бути обгрунтовані з огляду на стратегічну перспективу.

Головне завдання стратегічного управління полягає у визначенні пріоритетів подальшого розвитку, ґрунтовному опрацюванні комплексних програм і локальних масштабних заходів, які повинні спиратися на просторово-часові чинники. Це, в свою чергу, вимагає розробки механізму вибору та реалізації стратегії нарощення потенціалу регіону.

Постановка задачі. Основною метою статті є обгрунтування стратегії нарощення потенціалу регіону.

Результати. На сьогодні існує ряд нормативно-правових актів, які регулюють питання розробки стратегії розвитку регіонів держави. Нормативно-правовою базою розробки стратегії є Конституція України, Закони України "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні", „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”, „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету”, “Європейський вибір. Про стимулювання розвитку регіонів”, Посилання президента України до ВРУ “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії національного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки”, Концепція вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України, державні цільові та регіональні галузеві програми соціально-економічного розвитку. Отже, інформаційною базою розробки стратегії нарощення потенціалу регіону слугували вказані вище й інші законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, нормативні документи міністерств і відомств України, дані Державного комітету статистики України.

Основні категорії, що характеризують розробку стратегії нарощення потенціалу регіону подано у табл. 1

Таблиця 1. Основні категорії, що характеризують стратегію нарощення потенціалу регіону

Категорія	Визначення категорії
Стратегія (стратегічний план) нарощення потенціалу регіону	Всебічний комплексний план нарощення потенціалу регіону, спрямований на досягнення довгострокової мети, що включає завдання та пріоритети розвитку регіону і комплекс відповідних дій та рішень
Стратегічне планування	Систематичний процес, за допомогою якого суб'єкти управління координують і планують свою діяльність на майбутнє
Стратегічна мета нарощення потенціалу регіону	Орієнтир, на досягнення якого спрямована діяльність суб'єкта регіонального управління. Стратегічна мета виходить з усвідомлення закономірностей функціонування регіону
Суб'єкт стратегії нарощення потенціалу регіону	Будь-який владний суб'єкт регіонального управління, місце якого в інституційній системі є достатнім для відчутного впливу на процес розвитку і який спроможний розробляти і реалізовувати стратегічні орієнтири
Об'єкт стратегії нарощення потенціалу регіону	Регіони держави
Стратегічні завдання стратегії нарощення потенціалу регіону	Визначаються особливостями регіону і є гнучким набором заходів довгострокового характеру з реалізації стратегічних цілей нарощення потенціалу регіону

Функції стратегії нарощення потенціалу регіону	Впровадження схеми суспільної поведінки, яка б сприяла знаходженню компромісу між інтересами і можливостями регіону на основі координації цих інтересів, вибору спільних цілей, вироблення правових рішень, регулювання регіональних процесів, стимулювання пріоритетних заходів та контролю за функціонуванням
Стратегічні пріоритети нарощення потенціалу регіону	Ранжування стратегічних цілей та завдань при розробці стратегії формування потенціалу регіону відповідно до поставленої мети нарощення, забезпеченості ресурсами, рівня спеціалізації та ефективності спеціалізації
Методи стратегії нарощення потенціалу регіону	Сукупність прийомів та операцій цілеспрямованого впливу на нарощення потенціалу регіону за допомогою організаційних та економічних інструментів
Інструменти стратегії нарощення потенціалу регіону	Засоби, за допомогою яких суб'єкти стратегії нарощення потенціалу регіону здійснюють регулюючий вплив на об'єкти стратегії

Виважений вибір стратегії дозволяє сконцентрувати зусилля та ресурси регіону на нарощення потенціалу, і тим самим забезпечити ефективний розвиток регіону в ринкових умовах. В процесі розробки стратегії виявляється місце, роль та функції регіону, визначаються стратегічні пріоритети розвитку регіону; обґрунтовуються організаційні та фінансові механізми реалізації стратегії в новому середовищі.

Оскільки процес розробки стратегії нарощення потенціалу регіону є складним та багатоаспектним процесом, то представимо його у вигляді схеми (рис. 1)

Як бачимо, процес розробки стратегії нарощення потенціалу складається із кількох взаємопов'язаних етапів. Розглянемо зміст кожного з етапів запропонованого процесу розробки стратегії нарощення потенціалу регіону.

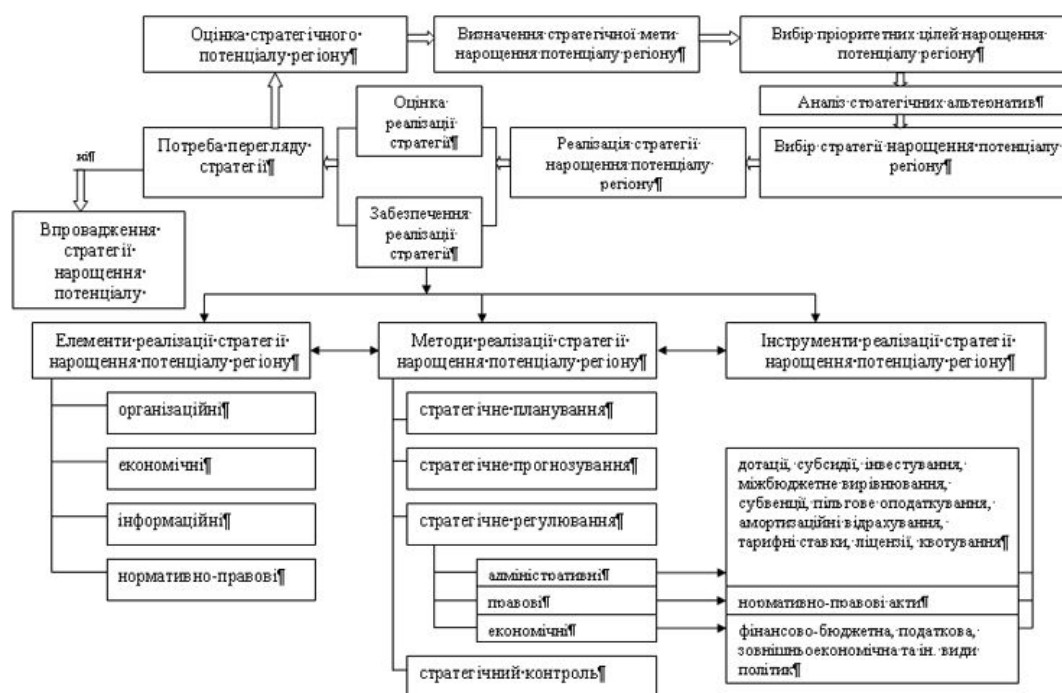

Рис. 1. Процес розробки стратегії нарощення потенціалу регіону

На *першому етапі* здійснюється оцінка стратегічного потенціалу регіону, яка дозволяє визначити пріоритетні напрямки його розвитку залежно від рівня забезпеченості ресурсами, рівня та ефективності спеціалізації регіонів держави. Ігнорування такого підходу може призвести до відриву стратегії нарощення потенціалу від соціально-економічних процесів, що відбуваються в середині регіону, і, як наслідок, до зниження рівня його стратегічного потенціалу і держави в цілому.

Другий *етап* полягає у визначенні та формуванні кінцевої стратегічної мети нарощення потенціалу регіону, як певної інтегральної цілі до якої прагне регіон. Інтегральною вона є за рахунок того, що утворюється із сукупності часткових цілей нарощення окремих складових стратегічного потенціалу. Відповідно, стратегічна мета повинна відповідати вимогам досяжності, об'єктивності, реальності.

Стратегічною метою нарощення потенціалу кожного регіону має бути забезпечення стійкого розвитку регіону задля підвищення рівня життя населення

Відповідно до встановленої мети нарощення потенціалу регіону обґрунтовуються її основні завдання. Пріоритетними завданнями нарощення потенціалу регіону є: підвищення ефективності територіального поділу праці; оптимізація структури економіки регіону на базі ефективного використання ресурсів; удосконалення ефективності спеціалізації регіону тощо.

Третім *етапом розробки* стратегії нарощення потенціалу є встановлення пріоритетних, першочергових цілей нарощення потенціалу регіону, що вимагає їх ранжування щодо важливості та комплексності досягнення.

Чітке формулювання цілей і критеріїв забезпечує можливість управління за результатами, створення системи мотивації, яка підвищує успішність реалізації програми, наявність зіставлення і оцінки варіативних рішень – концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках діяльності [1, с. 281].

За ознакою рівня управління виділяють такі цілі: державні, міжгалузеві, міжрегіональні, галузеві, регіональні, а також цілі підприємств і організацій різних форм власності і їхніх структурних підрозділів. З цього переліку, на наш погляд визначальними є державні та регіональні цілі, гармонійне поєднання яких надає могутній імпульс нарощенню стратегічного потенціалу регіону та держави зокрема.

Вибір пріоритетних цілей відбувається у наступній послідовності [2, с. 101]:

- аналізується стан та динаміка розвитку регіону за певний період часу;
- складається уявлення про ті цілі, які можуть бути сформульовані на перспективу, уточнюються та диференціюються ці уявлення, здійснюється первинне формування цілей та взаємне узгодження їх;
- кінцеве корегування сформованих цілей нарощення потенціалу регіону.

Як зазначають фахівці, цілі будь-якої організаційної системи, а регіональної – не виняток, можна розглядати у вигляді “дерева цілей” [3, с. 171]. Його будують, виходячи з принципів дедуктивної логіки, шляхом розподілу цілей на підцілі при переході від одного рівня до іншого. Визначальною складовою “дерева цілей” регіонального управління є стратегічні цілі, пов’язані з якістю економічної системи, її збереження чи перетворення. Стратегічні цілі трансформуються в тактичні, які фіксують великі блоки дій з досягнення перших, а тактичні – в оперативні, які визначають щоденні конкретні дії з досягнення перших і других груп. Ієрархія “дерева цілей” і завдань, як правило, відповідає організаційній будові регіональних систем. Отже, одним з найважливіших завдань регіональних органів влади у сучасних умовах є визначення реальних цілей розвитку, заради досягнення яких регіональна організація формується, функціонує і розвивається як цілісна система.

Четвертий етап полягає в аналізі стратегічних альтернатив та на цій основі – в обґрунтованому виборі найбільш оптимальної стратегії. Обґрунтування вибору стратегії з існуючих альтернатив є одним з найбільш важливих та складних завдань стратегічного планування перспективного функціонування регіону, результатом якого є вибір найбільш оптимального варіанта досягнення визначених стратегічних цілей нарощення потенціалу з усіх можливих. Визначення стратегічних альтернатив полягає у виявленні реальних можливостей з існуючих, які є найбільш прийнятними в конкретній ситуації [4, с.199]. Обґрунтований вибір стратегії передбачає врахування результатів оцінки об’єкта дослідження та інших попередніх етапів розробки стратегії.

П’ятий етап стратегії нарощення потенціалу регіону полягає у виборі стратегії нарощення потенціалу регіону.

Проведений аналіз та оцінка стратегічного потенціалу регіонів держави дозволив зробити висновок про те, що існує значна асиметрія у рівнях ресурсної забезпеченості, регіони значно різняться за рівнем та ефективністю спеціалізації, що вимагає застосування диференційованих підходів до вибору стратегії нарощення потенціалу регіону.

Відповідно до рівня стратегічного потенціалу регіону, визначеного з урахуванням трьох характеристик – рівня забезпеченості ресурсами регіонів держави, рівня спеціалізації та ефективності спеціалізації, -- а також згідно з визначеними пріоритетними напрямками стратегії нарощення потенціалу регіону можна виділити такі її види (табл. 2).

Таблиця 2. Типологія стратегій нарощення потенціалу регіону

Рівень*			Регіони	Тип стратегії
I _x	I _y	I _z		
В	С	Е	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Запорізька, Одеська, Полтавська, Рівненська, Харківська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька, м. Київ	Стратегія інтернаціоналізації, глобалізації та міжрегіональної інтеграції
Н	С	Е	АР Крим, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська, м. Севастополь	Стратегія відтворення ресурсозабезпеченості
В	С	НЕ	-	Інноваційна стратегія
В	НС	НЕ	-	Стратегія реструктуризації економіки регіону
Н	С	НЕ	Івано-Франківська, Кіровоградська, Тернопільська	Стратегія забезпечення спеціалізації регіону
Н	НС	НЕ	-	Стратегія формування потенціалу регіону

* I_x – рівень забезпеченості ресурсами;

I_y – рівень спеціалізації;

I_z – рівень ефективності спеціалізації;

В – високий рівень забезпеченості ресурсами;

Н – низький рівень забезпеченості ресурсами;

С – спеціалізований регіон;

НС – неспеціалізований регіон;

Е – ефективна спеціалізація регіону;

НЕ – неефективна спеціалізація регіону

Відповідно до проведеного групування, для кожної з обраних підгруп обирається тип стратегії нарощення потенціалу регіону.

Для першої підгрупи регіонів (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Запорізька, Одеська, Полтавська, Рівненська, Харківська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька, м. Київ) доцільно обрати *стратегію інтернаціоналізації, глобалізації та міжрегіональної інтеграції*, що передбачає спрямування зусиль на підтримку збалансованого, диверсифікованого розвитку економіки регіону, нарощення інноваційного потенціалу, розширення відтворювальних процесів у регіоні, збільшення та освоєння нових закордонних ринків через розширення експорту товарів та капіталу. Стратегія має на меті систему економічних методів обмеження імпорту товарів, що сприятиме підтримці та розвитку регіонального товаровиробника, зменшенню відпливу гн’ювого капіталу за кордон, наданню переваг імпорту високих технологій, закупівлі ліцензій для виробництва національних конкурентоспроможних виробів. Стратегія повинна передбачати стимулювання розвитку міжрегіональної і внутрігалузової спеціалізації, взаємних потоків інвестицій [5, с.132].

Важливе значення при цьому належить створенню адекватної інфраструктури інноваційного розвитку регіонів, зокрема розвиток малого інноваційного бізнесу, через стимулювання розвитку діючих та створення нових форм організації науково-технічних, інноваційних, науково-виробничих циклів: бізнес-центрів, інноваційних бізнес-інкубаторів, венчурних фірм, технопарків на базі провідних навчальних закладів [6, с.207].

Для II підгрупи регіонів (АР Крим, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська, м. Севастополь) доцільно обирати стратегію відтворення ресурсозабезпеченості, оскільки при низькому рівні забезпеченості ресурсами досягається високий рівень спеціалізації регіону. Вона повинна бути спрямована на розвиток трудових, інноваційних, інвестиційних, фінансових, матеріально-технічних, природних ресурсів. Це обумовлено тим, що впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, зокрема нової техніки та технології, нових методів управління, залучення фінансових ресурсів та високий рівень освіченості населення дозволяють наростити ресурсну забезпеченість та стратегічний потенціал зокрема.

Для регіонів, що належать до III підгрупи, доцільно застосувати інноваційну стратегію, яка полягає у нарощуванні стратегічного потенціалу за допомогою впровадження нових прогресивних технологій, нових конкурентоспроможних продуктів, нових ефективніших форм організації та управління, що забезпечить йому конкурентні переваги. Інноваційна стратегія передбачає пріоритетний розвиток видів економічної діяльності регіону з високою питомою вагою валової доданої вартості, що дають змогу швидкими темпами досягти бажаних результатів, тобто забезпечити ефективність спеціалізації. Впровадження даної стратегії сприятиме адаптації виробничих структур до умов економічної самостійності та ринкових відносин, пріоритетному розвитку тих видів економічної діяльності, які випускають та реалізують конкурентоспроможну продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках, оптимальному використанню і нарощенню власних ресурсів.

Для IV підгрупи регіонів повинна обиратися стратегія реструктуризації економіки регіону. Основною метою реструктуризації видів економічної діяльності виступає адаптація їх виробничих структур до умов економічної самостійності та ринкових відносин, а також поступова інтеграція в світовий ринок шляхом пріоритетного розвитку тих підприємств, які зможуть виготовляти конкурентоспроможну продукцію на внутрішньому і зовнішньому ринках. Головним критерієм при цьому повинне стати забезпечення оптимального використання наявних ресурсів при максимально можливих темпах економічного зростання. Під реструктуризацією будемо розуміти процес структурних змін в економіці, що відбувається під керівництвом державних і регіональних органів влади та передбачають створення нової, більш досконалої та ефективно функціонуючої системи видів економічної діяльності. Характерною особливістю реструктуризації є участь у структурних перетвореннях держави, тобто це не стихійний, а цілком регульований процес, внаслідок якого відбувається зміна ролі і значення окремих видів економічної діяльності, оптимізація їх розміщення по території регіону, якісно корегується структура зайнятості, змінюється технологія й організація виробництва, масштаби та напрями інвестицій, освітній рівень робочої сили [7, с.107]. Необхідність вибору даного типу стратегії замовлена негативною успадкованістю видів економічної діяльності від СРСР, які характеризуються високою ресурсо- та енергомісткістю виробництва поруч з браком власних енергоносіїв, спеціалізацією та виготовленні проміжної продукції, орієнтованістю на ВПК, низькими інвестиційними залученнями та ін.

Необхідними передумовами реструктуризації видів економічної діяльності економіки регіонів є: приватизація підприємств; формування ринкової інфраструктури; перепрофілювання приватизованих підприємств у відповідності з потребами ринку; створення регіональних промислових кластерів; забезпечення сприятливих умов для залучення зовнішнього капіталу та інвестицій; формування господарських структур типу концернів, холдингів, фінансово-промислових груп тощо.

Вибір стратегії для V підгруп регіонів повинен бути спрямований на забезпечення спеціалізації. Даний тип стратегії застосовується для неспеціалізованих регіонів, коли не в повній мірі використовується забезпеченість ресурсами. Забезпечення спеціалізації регіону передбачає раціональне використання ресурсів регіону, створення передумов для розвитку підприємництва та ринкової інфраструктури, раціональне природокористування, вдосконалення методів управління економікою регіону тощо.

Водночас здійснення структурної перебудови економіки регіону вимагає створення сприятливого інвестиційного клімату. В зв'язку з цим необхідно активізувати діяльність служб маркетингу, регіональних органів управління щодо визначення і представлення прибуткових напрямів розвитку економіки регіону та стимулювання залучення інвестицій у регіон, що сприятиме розширенню його виробництва на основі створення конкурентоспроможної продукції.

Регіони, що відносяться до VI підгрупи знаходяться в досить скрутному становищі та повинні орієнтуватися на стратегію формування потенціалу. Структурна недосконалість, що залишилася з часів командно-адміністративної системи, зумовила витратний характер виробництва, сировинне спрямування експорту, монопольний імпорту енергоносіїв, нерациональне використання ресурсного потенціалу [6, с.202] Стратегія формування потенціалу регіону передбачає кардинальне оновлення галузевої структури економіки регіону, в тому числі деінвестування або ліквідація діяльності нерентабельних підприємств, які не здатні швидко реагувати на зміни місткості та структури регіонального ринку. Здійснювати структурну перебудову доцільно як шляхом розвитку нових напрямів функціонування економіки регіону з наданням переваги підприємствам зі швидкими темпами економічного обороту, високим ринковим попитом, так і шляхом перебудови існуючих базових виробництв регіону, зниження енерго- та матеріаломісткості виробництва, підвищення конкурентоспроможності товарів [5, с.127]

Важливе місце у реалізації стратегії формування потенціалу регіону належить регіональному маркетингу, який дозволяє виявити конкурентні переваги регіону. Регіональний маркетинг дає змогу здійснити позиціонування регіону стосовно інших регіонів, сформувати програму створення властивостей регіону, тобто його конкурентних переваг. Тут особливого значення набуває внутрішнє позиціонування регіону, основне завдання якого – забезпечити максимально можливий рівень інвестиційної активності, перерозподілити їх кошти в напрямках, стратегічно важливих для формування потенціалу регіону.

Головне завдання – зайняти свою нішу на своєрідному “ринку регіонів”, навчитися “продавати” себе [8, с.161]. Переваги мають спрямовуватись на розвиток тих видів економічної діяльності, які мають можливість сформувати спеціалізацію регіону за рахунок виробництва життєзабезпечуючих видів продукції, створення техніки та технології, що репрезентують сучасні технологічні уклади, модернізації виробничих потужностей провідних видів економічної діяльності регіональної економіки з орієнтацією на ресурсозбереження, налагодження імпортозаміщуючих виробництв для потреб внутрішнього ринку та випуск експортоорієнтованої продукції з високою часткою доданої вартості, формування людського капіталу.

Слід зазначити, що реалізація стратегії нарощення потенціалу регіону вимагає суттєвої державної підтримки розвитку за рахунок використання різного роду інструментів щодо стимулювання процесів нарощення потенціалу.

Наступним етапом розробки стратегії нарощення потенціалу регіону є визначення елементів, методів та інструментів реалізації стратегії.

Заключним етапом реалізації стратегії нарощення потенціалу є її оцінка. Оцінка стратегії проводиться шляхом порівняння результатів роботи з запланованими цілями. Процес оцінки використовується в якості механізму зворотного зв'язку для корегування та перегляду стратегії і визначає її ефективність.

Висновки. Реалізація стратегії нарощення потенціалу регіону повинна забезпечити:

- цілеспрямоване формування якісно нової структури економіки, досягнення структурно-технологічної збалансованості виробництва, подолання диспропорцій в розвитку міжрегіональних господарських комплексів;
- створення умов для посилення економічно доцільної спеціалізації регіонів, прискореного розвитку прогресивних галузей господарства і залучення

іноземного капіталу в райони, що мають для цього найбільш сприятливі передумови;

– сприяння створенню нових виробництв, спроможних конкурувати на міжнародному рівні;

– спрямованість зусиль на досягнення повної та продуктивної зайнятості населення; збереження ефективних і створення нових робочих місць, підвищення якості робочої сили.

Список використаних джерел

1. Жук М.В. Регіональна економіка: Підручник. – К.: ВЦ “Академія”, 2008. – 416 с.
2. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону. Монографія. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – 248 с.
3. Мазур А. Цілі регіонального управління в перехідний період // Регіональна економіка. – 2000. – с. 168-176.,
4. Вахович І.М., Камінська І.М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення: Навчальний посібник. – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 400с
5. Герасимчук З.В., Вавдіюк Н.С. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення. Монографія – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с. с.127)
6. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 420 с.
7. Герасимчук З.В., Ковальська Л.Л. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми нарощення. Монографія. – Луцьк ЛДТУ, 2003. – 242 с.
8. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації/ Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилюк, Я.В. Белінська та ін.; за ред. Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2005. – 388 с.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"